

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

Ss. / Pp. 53-83

DİJİTAL İLLÜSTRASYON TEKNİĞİ İLE EFSANELERİN GÖRSELLEŞTİRİLMESİ: ELAZIĞ ÇAYDA ÇIRA EFSANESİ UYGULAMASI¹

Bülent POLAT²

Tamer KAVURAN³

Özet

Geçmişten beri birçok metin, bireylere görsellik ile sunulmuştur. İllüstrasyon, metin ve fikirlerin tasviri için yaygın bir biçimde kullanılan resimleme türü ve aynı zamanda güçlü bir görsel anlatım aracıdır. Tanıtım ve reklam mecrasında görsel çözümler üreten illüstrasyon, yaygın bir biçimde kullanılır. Ayrıca illüstrasyon artık canlı ve sürekli gelişmekte olan güçlü bir sanat biçimidir. Zengin bir tarihe sahip bu antik mecra, her alanda imge ve mesajlar yaratabilen dinamik ve çağdaş bir iletişim alanıdır. İllüstrasyon alanında kullanılan terimlere ve tekniklere hâkim olmak, fikirlerin daha iyi biçimlenmesine ve belirginleşmesine katkı sağlayacaktır. Okul kitapları, gazeteler, dergiler ve birçok alanda kullanılan illüstrasyon tekniğinin temel amacı uzun ve öğretici metinlerin görsel hafızada yer etmelerini sağlamaktır. Bu çalışmada illüstrasyon tekniği ve çeşitliliğinden, illüstrasyonun öneminden, illüstrasyonun tarihi gelişiminden, illüstrasyon tekniği ile efsanelerin nasıl görselleştirildiğinden ve illüstrasyon yapılırken nelere dikkat edilmesi gerektiğinden bahsedilmiştir. Bir efsanenin dijital illüstrasyon tekniği ile uygulanması niteliği taşıyan bu araştırmanın örnekleme, Elazığ Çayda Çıra efsanesi göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Bilimsel literatür taraması sonucunda elde edilen bulgular dikkate alınarak dijital

¹ Bu makale çalışması, sorumlu yazarın yüksek lisans tez çalışmasının bir çıktısıdır.

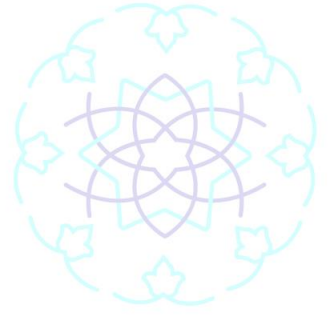
² Sorumlu Yazar, Öğretmen Dr., Elâzığ Kaya Karakaya Güzel Sanatlar Lisesi, bulentpolat3@gmail.com

³ Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi, tkavuran@firat.edu.tr

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

illüstrasyon uygulama süreci ile ilgili sonuç ve önerilerde bulunulmuştur. Ayrıca illüstrasyonun önemsenmesi, sonraki araştırmalara ışık tutması ve kaynak oluşturması dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İllüstrasyon, Resim, Sanat, Grafik Tasarım, Efsane.

VISUALZATION OF LEGENDS WITH DIGITAL ILLUSTRATION TECHNIQUE: ELÂZİĞ ÇAYDAÇIRA LEGEND APPLICATION

Abstract

For a long time, texts were presented to individuals by visuality. Illustration is a widely used limning technique to describe texts or ideas and also a powerful visual expression tool at the same time. Illustration, creating visual solutions in the field of publicity and advertising, is commonly adopted. Additionally, the illustration is a powerful form of art which is lively and constantly developing now. This ancient medium with its rich history is a dynamic and contemporary communication tool which can create images and messages in every field. Being familiar with the terms used in the field of illustration will contribute to better shaping and clarifying of ideas. The main purpose of the technique of illustration, which is used in primary school books, newspapers, magazines and many more fields, is to provide the memorization of long and educative texts on the visual memory. In this study, the topics of the technique of illustration and its varieties, the importance of illustration, the historical development of illustration, how legends were visualized with the technique of illustration and what to pay attention to while exercising illustration were addressed. The sample of the study, which possesses a quality of practicing a legend with the technique of digital illustration, was prepared by considering the Elazığ Çayda Çıra legend. The results and suggestions were presented about the application process for digital illustration by taking the findings acquired from the literature search into account. Moreover, the study was prepared with the aims of emphasizing the importance of illustration and both shed a light and create a resource for future studies.

Keywords: Illustration, Painting, Art, Graphic Design, Legend.

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Giriş

Çağımızda hemen her alanda kullanılan illüstrasyon tekniğinin önemini kavramayı ve kavratmayı amaçlayan bu eser, genel olarak illüstrasyon tekniğinin yapılaş şekillerini, tarihini ve gelişimini kapsamaktadır. Aynı zamanda illüstrasyon tekniğinin, efsaneler gibi tarihi çok eskilere dayanan ve genel olarak içerisinde mesajlar barındıran bir alanda kullanımını, nasıl kullanılacağını ve önemini anlatmıştır. Geçmişten günümüze insanlar tarihi olayları, hikâyeleri, deneyimlerini resim sanatıyla görselleştirmişlerdir ve hemen hepsinde sanat ön plana çıkmıştır (Kızıldağ, 2014, s.163). Başlık, slogan ve metinleri görsel olarak betimleyen ya da yorumlayan tüm unsurlara genel olarak "İllüstrasyon" adı verilir (Kızıldağ, 2014, s.168). İllüstrasyon Latince den "lustrare" kökünden gelmektedir ve anlamı "anlaşılır yapmak"tır (Atan, 2013, s.25). Birçok türü olan illüstrasyon tekniği; reklamlardan sanata, bilimden gazetelere, kitaplardan dergilere kadar geniş bir alanda kullanılır. Türkiye'de illüstrasyonda geçmişten günümüze yurtdışında da isim yapmış birçok illüstratör vardır (İhap Hulusi Görey, Çiğdem Demir, Kaan Bağcı). Sanatın birçok alanında olduğu gibi illüstrasyonun da farklı teknikleri vardır. Füzün tekniği, akrilik boya tekniği, ecoline boya tekniği, toz pastel tekniği, suluboya tekniği, aquarelle boya tekniği, spray boya tekniği, rapido kalem tekniği gibi çeşitli tekniklere sahiptir. Resimleme ile eş anlamlı olan illüstrasyon tekniği ilk zamanlardan günümüze kadar yazılı bilgilerin resimleştirilmesi ve hafızada daha çok yer etmesi açısından büyük bir öneme sahiptir. Türk tarihine kısaca göz atarsak illüstrasyon özellikle minyatürlerde görülmektedir. Minyatür, tüm dünyada geçmişten bugüne bilinen ve kullanılan bir resim tarzıdır. Minyatür, kitaptaki yazılı bilgileri görselleştirmek için kullanıldığından boyutları daha küçük tutulmuştur. Minyatür sanatı en popüler olduğu dönemlerde fotoğraf görevini üstlenmiştir ve illüstrasyon tekniğinin temelini oluşturmaktadır. Dilimizde resimlemek anlamına gelen illüstrasyon Fransızca Illustration kelimesinden dilimize kazandırılmıştır. Görsel iletişimin bir ögesi olan illüstrasyon; başlık, metin ve slogan gibi yazılı unsurları görsel bir biçimde anlatan bir sanattır. Yazılı metinler çoğu zaman

Dijital İllüstrasyon Tekniği ile Efsanelerin Görselleştirilmesi: Elâzığ Çayda Çıra Efsanesi Uygulaması

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2
Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

akılda kalamayacak kadar fazla detay ile karşımıza çıkar. Tarihi bilgiler, hikâye ve masallar, efsaneler gibi uzun ve genellikle bilgidен oluşan yazılı metinlerde akılda kalması için fazla bilgi ve detay göze çarpmaktadır. Bu nedenle bu metinlerin bir şekilde tasvir edilmesi, öğrenim ve akılda kalma sürecini kuvvetlendirmektedir. İllüstrasyon da böyle metinlerin görselleştirilmesinde önemli bir rol üstlenir. Tarihe bakıldığında sanat, farklı coğrafyalarda farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. O bölgenin coğrafi, dini, etnik ve sosyal unsurları sanatı etkileyen yegâne unsurlardandır. Her bölgenin ve coğrafyanın kendine özgü masal ve efsaneleri vardır. Bu efsane, masal ya da hikayelerin yazılı metni yanında illüstrasyon ile görselleştirilip okuyucu veya dinleyicilere sunulması, olayların daha akılda kalıcı ve keyifle okunmasına olanak sağlar. Genelde izah edici resim anlamında kullanılan illüstrasyon, çok güçlü bir anlatım aracı olmakla beraber sanatın her alanında kullanılabilir. İllüstrasyonun sanatla iç içe olmasındaki en önemli etken yorum, düşünce katılması ve uygulamada gösterilen özgünlüktür. Gerçekte olmayan şeyleri varmış gibi göstermek illüstrasyonun özelliklerindedir. İllüstrasyonu önemli yapan bir diğer unsur parçanın ana fikrini daha etkili açıklamak ve sunmaktır. İllüstrasyon; süsleme, bezeme, açıklama, teşvik etme, şaşırtma gibi unsurları yaratıcılıkla harmanlayarak sunan önemli bir araçtır. Hikaye, masal, efsaneler dışında slogan, reklam, dergi ve gazete gibi çok daha fazla alanda kullanılır. Slogan ve reklamların akılda kalmasında büyük rol oynar. Bir ana alan olan “illüstrasyon” editoryal, kitap illüstrasyonu, bilimsel illüstrasyon, konsept tasarım, karakter tasarımı, teknik illüstrasyon gibi farklı alanlara göre ayrılmakla birlikte, kullanılan yöntemlere göre de ayrılabilir. Dağ’a (2001:84) göre, yöntemler görselleştirmenin hemen hemen her yolunun açık olmasıdır. İnsan beyninde görsel hafıza daha kuvvetlidir. Afiş, slogan ve tüm yazılı kaynakların resim ile alıcıya sunulması unutulmasını zorlaştırır. İllüstrasyon, günümüzdeki yerine sanayi devrimini gerçekleşmesi ile gelmiştir. Sanayi devriminden sonra üretim ve pazarlamanın önem kazanması, beraberinde reklam sayısında artışı getirmiştir ve illüstrasyon hemen her reklamda kullanılmaktadır. Türkiye’de illüstrasyon ilk olarak kitap kapakları ve dergilerde kullanılmıştır. Sonraları ofset matbaanın gelmesiyle illüstratörler artık

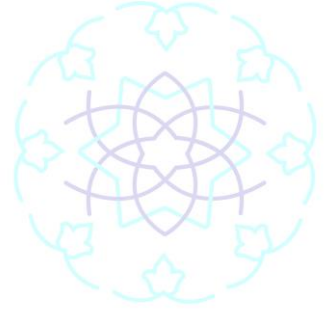
Dijital İllüstrasyon Tekniği ile Efsanelerin Görselleştirilmesi: Elâzığ Çayda Çıra Efsanesi Uygulaması

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2
Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

sadece konu resimlemeleri yapmışlardır. İllüstrasyon her yerde görülmeye başlamıştır. Gıda ambalajlarında, teneke oyuncakların üzerinde, dergi ve gazete ilanlarında, otobüs ve trolleybüslerdeki ilanlarda, duvarlardaki takvimlerde, zarflardaki pullarda, broşürlerde, prospektüslerde, çikolata ve çikletlerden çıkan minik kartlarda bile illüstrasyonlar görülmeye başlamıştır (Atan, 2013, s.28). En eski çağlardan günümüze yazılı ve görsel olarak elimize ulaşmış mitolojik efsaneler, masallar illüstrasyonun daha o çağlarda nasıl kullanıldığını, gerekliliğini gözler önüne sermektedir. Efsane kelimesi Farsça bir kelimedir. Yunancada ise efsane kelimesi 'mitos' ve 'mit' olarak karşılanmaktadır. Efsanenin birden fazla tanımı olmakla birlikte genel olarak efsane; masalsı, olağan dışı, gerçek üstü olayların halkın imgesinden doğup ağızdan ağıza dolaşan ve konusu çok defa gerçek dışı olan hikâyedir. Olağanüstülük efsane için vazgeçilmez bir gereklilik değildir. Tarihi bir olay gerçekte olduğu gibi değil de inanıldığı gibi, istenildiği ya da hayal edildiği şekilde bozularak, yorumlanarak anlatıldığı andan itibaren bir efsane haline gelir (Boratav, 1974, s.12). Çeşitli tanımlar eşliğinde efsane aslında halkların yaşadığı olayları hayal güçlerine göre yorumlayarak günümüze kadar uzanan yazılı metinlerdir. Ülkemizin en ünlü efsanelerinden Kız Kulesi, Balıkesir, Sarıkız, Yaratılış, Ferhat ile Şirin, Karacaoğlan, Battalgazi, Harput Kalesi, Çayda Çıra efsaneleri birçok kitaba, dergiye ve habere konu olmuştur. Dünya edebiyatının veya ülkemiz edebiyatının hemen tüm efsane, masal, hikâye gibi yazılı metinlerinin görselleştirilmeye ihtiyacı vardır. İllüstrasyon gibi bu tür metinlerin görsel olarak betimlenmesinde kullanılan teknik, geçmişten günümüze çeşitli değişimler göstererek gelmiştir. İçinde bulunduğumuz yüzyılda bilgiyi işleme ve yorumlama ihtiyacı her geçen gün artmaktadır. Bu anlamda grafik tasarım dalı olan illüstrasyon, bu tür bilgi ve metinlerin görselleştirilmesinde fazlasıyla ihtiyacı karşılamaktadır. Klasik metotların dışında, bilgisayar teknolojisinin sürekli gelişmesi ile beraber bilgisayarların illüstrasyon alanında kullanımı yaygınlaşmıştır. İllüstrasyon kimi zaman iletişim kimi zaman ise ticari faaliyetlerde kullanılmaktadır. Çağımız, üretmeyi artık üretmek değil hızlı bir şekilde üretmek olarak geliştirmiştir. Çağımızda bilgisayar, sanatın her dalına girdiği gibi illüstrasyon alanında da

Dijital İllüstrasyon Tekniği ile Efsanelerin Görselleştirilmesi: Elâzığ Çayda Çıra Efsanesi Uygulaması

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2
Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

kullanılmaktadır. Dijital illüstrasyon, sanatçıya birçok getirisinin yanında hız kazandırmış ve daha hızlı ve verimli üretmesine olanak sağlamıştır. Dijital illüstrasyonun getirdiği yenilikler arasında tüm illüstrasyon tekniklerinin aynı anda uygulanabilme ve yapılan illüstrasyonların çoğaltılıp saklanabilmesi bulunmaktadır. Bir illüstrasyonun başarısı ve başarısızlığı, onun bildiriye iletmesine bağlıdır (Gikow, 1991: 10'dan akt. Keş, 2001: 29). Eski çağlarda insanlar işe çizmeyle başlamışlardır. İlk insanların mağara duvarlarına çizdikleri şekiller bize eski çağlarda fikirlerin, olayların nasıl iletildiğini göstermektedir ve illüstrasyonun başlangıcı ilk insanlara kadar uzanmaktadır. Günümüzde dijitalleşme ile gelen kolaylıklar görsel tasarıma da yansımaktadır. Efsaneler toplumların başlarından geçen olayları kulaktan kulağa aktararak günümüze kadar ulaştırdıkları eserlerdir.

Efsanelerin neredeyse tamamı mesaj barındırır. Görsel illüstrasyon kavramı birçok alanda kullanılır ve genellikle yazılı bir metindeki mesajı görselliğe aktarır. Herhangi bir fikir, reklamlar, hayal dünyasındaki kavramlar gibi birçok konu ve alanı kapsayan illüstrasyon tamamıyla yaratıcılık ürünleridir. İllüstrasyon başta eğitim olmak üzere birçok alanda kullanılır. İnsanların dünyada var olduğu ilk andan itibaren görme duyuları ağır basmıştır ve konuşma dilinin kullanılmasından önce iletişim, görsel şekillerle sağlanmıştır (Özdemir, Erler, Hidayetoğlu ve Bölükoğlu, 2003, s. 248). Görsel iletişim araçlarından biri olan illüstrasyon, tarih boyunca insanlar tarafından kitap, reklam, eğitim ve birçok alanda kullanılmış ve kullanılmaya devam etmektedir. Yayın dünyasında tam anlamıyla öğretici bir sanat dalıdır. Eğitim aracı olarak kullanılması ders kitaplarında kullanılan yazılı bilgilerin görselliğe dökülmesi ile gerçekleşir. İllüstrasyonun oluşmasında illüstratörün konuya olan hâkimliği çok önemlidir. Oluşturduğu konuyu açık ve net bir şekilde ortaya koymalıdır. İllüstrasyonun efsane gibi hayal gücü ürünlerinde kullanılması, efsanelerin daha iyi anlaşılması ve içerisinde bulundurduğu mesajı açık ve net bir şekilde ortaya koymasında önemlidir. Efsaneler halk edebiyatı ürünleri olup, tanımı kişiden kişiye göre farklılık gösteren biçimlerde yapılmıştır. Bunlardan bazıları: Asılsız hikâye,

Dijital İllüstrasyon Tekniği ile Efsanelerin Görselleştirilmesi: Elâzığ Çayda Çıra Efsanesi Uygulaması

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2
Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

masal, boş söz, saçma sapan lakırdı; dillere düşmüş, meşhur olmuş hadisedir (Devellioğlu, 1994, s. 206). İnsanların doğa olaylarına karşı sürekli merakları, ne olup bittiğini öğrenme arzuları tarih boyunca kaybolmamış ve birbirlerine bilgi verme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Oluşan küçük çaplı bir olayı bile anlatma ve dinleme gereksinimi duyan insan, her zaman, her yerde hangi dine, ırka mensup olursa olsun merak duygusunu hiç kaybetmemiştir (Osan, 2006, s. 11).

Araştırmanın Amacı

Tarihin masal ve efsanelerinin kavramının tanımlanması, tarihçesi ve günümüz teknolojisiyle dijital bir form kazanmış illüstrasyonun efsanelerde kullanılmasının kolaylıkları ve faydaları sıralanmaktadır. Tarihe bakıldığında minyatür sanatı ile başlayan grafik tasarım ürünleri daha sonra grafik illüstrasyon sanatı olarak ilerlemeye devam etmiştir. Bu çalışmada daha çok detayların göze çarptığı ve içerisinde barındırdığı mesajlar nedeni ile belli bir öneme sahip olan efsanelerin görselleştirilmesinin sağlayacağı yararlarından bahsedilmiştir.

Araştırmanın Önemi

Çağımızda eski usullere göre yapılmaya devam edilen birçok iş vardır. Ancak hızlı teknoloji gelişimiyle birlikte bu işler daha az süreye ve daha detaylı bir iş tanımına bürünmüştür. Kültürümüzde birçok efsane ve masal bulunmaktadır. Bu efsanelerin hemen hepsi uzun ve akılda kalması zor olan yazınsal ürünlerdir. İllüstrasyon da efsanelerin görselleştirilmesinde sıklıkla tercih edilen bir sanattır. İllüstrasyon gibi tarihi çok eskilere dayanan resimleme sanatının dijital çağda ne denli geliştiğini, kolaylaştığını kavramak için kaleme alınan bu çalışma; efsane, masal, hikâye gibi tamamıyla yazınsal kaynakların dijital illüstrasyonla form değiştirdiğini anlatmaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu yazı dijital illüstrasyonun eski yöntemlere göre en eski yazıtlarla veya tevatürlerle günümüze kadar ulaşmış efsanelerin görselleştirilmesinin, efsaneleri anlamak ve akılda kalıcılığını arttırmak için sağladığı kolaylıkları anlatma biçimiyle ve Elâzığ Çayda Çıra

Dijital İllüstrasyon Tekniği ile Efsanelerin Görselleştirilmesi: Elâzığ Çayda Çıra Efsanesi Uygulaması

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2
Temmuz / July 2023

efsanesini kapsayan bir dijital illüstrasyon tekniği ile sınırlandırılmıştır. Sınırlandırma konusunda temel alınan kıstas illüstrasyon tekniğinin gelişimi, ilerleyişi ve efsanelere uygulanış biçimleridir.

İllüstrasyon Kavramı

Genelde tanımlayıcı resim anlamında kullanılan illüstrasyon, çoğunlukla kitap resimlemeleri olarak kullanılmakta ve günümüzde bir olay sırasında herhangi bir görüntü kayıt aletinin bulunmadığı ortamlarda, görgü tanıklarından alınan bilgiler ışığında yapılan görselleştirme işlerine illüstrasyon denilmektedir (Atan, 2013, s. 25).

İllüstrasyon 1. Pre modern yapılar ve aile boyu örgütler ([http://fraksiyon.org/modern-devrimci-düşüncenin-oluşumunda-jakobenlerin-yeri/](http://fraksiyon.org/modern-devrimci-dusuncenin-olusumunda-jakobenlerin-yeri/))

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Kitaplardan dergilere, reklamlardan sinemaya, minyatürlerden en eski efsanelere kadar birçok alanda kullanılan illüstrasyon, çağın gereklerine ayak uydurarak dijital bir şekilde uygulanmaya başlamıştır. Teknolojinin illüstrasyonla birleşmesi sonucu, illüstratörlerin daha hızlı ve süresiz saklanabilen işler ortaya çıkarması kolaylaşmıştır. Hız ve saklanabilme artılarının yanı sıra yapılan görselleştirmenin istenildiği kadar kopyasını ortaya çıkarmak da kolaylaşmıştır. Geçmişten beri görme kavramı ile iletişim üzerinde kafa yoran insanlar, yeni yöntemler keşfederek görsel iletişimi kuvvetlendirmeye devam etmektedir (Dursun, 2013, s.2). Görme ile iletişim insanlar için her zaman büyük bir öneme sahip olmuştur ve insanlar başlarından geçen olayları, düşledikleri hemen her şeyi yazıya veya resme dökmüşlerdir. Görselleştirmek bu anlamda insan için büyük bir öneme sahipken, bunun yazınsal kaynakları daha akılda kalıcı yaptığı bir gerçektir. Görsellik yalnızca akılda kalıcı değil, sanatın temeli ve başlangıcıdır. Sanatçılar hafızalarına yer etmiş veya hayal güçlerinin etkisinde birçok görsel sanat eseri vermektedirler. Teknoloji gelişimiyle birlikte bu tarz sanatsal üretimler ve kalıcılıklar hem hızlanmış hem de kolaylaşmıştır. Dijital sanat kavramı, bilgisayar ile birlikte gelişen grafik işleme programlarının artmasıyla gerçekleşen bilgisayar devrimi sonucu doğmuştur (Sağlamtimur, 2010, s.214). Her ne kadar bilgisayarlar gelişmiş olsa da sanatın teknolojiyle bütünleşmesi tam olarak bilgisayar için geliştirilmiş grafik yazılımları ile mümkün olmuştur. Daha hızlı üretim, daha çok kopya ve daha çok kalıcılık ve saklanabilirlik en önemli grafik yazılımların faydalarındandır. Teknoloji destekli sanatsal çalışmalar, fiziksel yönlerinden dolayı iletişim ve bilimle güçlü bir bağlantının içinde olurken video sanatı, dijital illüstrasyon sanatı alanında değerlendirilmektedir (Dolunay ve Boyraz, 2013, s.111). İllüstrasyon, eski çağlarda Türk devletlerinde görselleştirme ögesi olarak kullanılmıştır. İslamiyet öncesi Uygurlarda duvar resmi, minyatür sanatı çok gelişmiştir. Aynı zamanda bu dönemde resimli-minyatürlü kitapların da üretildiği tespit edilmiştir. İslamiyet'in kabulünden sonra resim sanatı değişimlere uğramıştır (Kınık ve Topaklı, 2012, s.71). Bu değişimler beraberinde illüstrasyon denen bir üst görselleşme ve bezeme sanatına dönüşmüştür. Çizgi, illüstrasyon ile oluşturulan eserlerin hareket

Dijital İllüstrasyon Tekniği ile Efsanelerin Görselleştirilmesi: Elâzığ Çayda Çıra Efsanesi Uygulaması

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2
Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

kazanmasını sağlar. Renklendirme ve tonlama illüstrasyon sanatında hedefe ulaşmaya yetmez. Renk, görsele genelde gerçeklik kazandıran bir unsurdur. Rengin doğru kullanılması anlatılmak istenen olayın daha doğru ve detaylı olmasını sağlamaktadır (Kınık ve Topraklı, 2012, s.73).

Türk tarihindeki en eski illüstrasyon örnekleri genelde Levni minyatürlerinde karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı döneminde genellikle kadın portrelerinde karşımıza çıkan illüstrasyon tekniği genellikle yüz bölgelerinde kendini gösterir. İllüstrasyon, eserlere daha hareketli ve canlı bir görünüm kazandırır. İllüstrasyon uygulamasında çeşitli tekniklerden akrilik boya tekniği, ecoline boya tekniği, toz pastel tekniği, suluboya tekniği, aquarelle boya tekniği, spreyci boya tekniği, rapido kalem tekniği gibi çeşitli teknikler vardır. Genel olarak bir tanımlama getirecek olursak illüstrasyon: Yazılı ürünler, daha canlı daha görsel olması anlamında bezeme, boyama ve görselliğe dökme olarak tanımlanabilir. İllüstrasyon sanatında görsellik ve estetik ön plandadır ve bir fikrin, duygunun ve hayalin resmedilmesi olarak geçer. Her illüstrasyon esere illüstratörün perspektifini yansıtır.

İllüstrasyonun etki ve üretim alanı çok geniştir. Yaratıcılığın olduğu her yerde tasarım ve illüstrasyon vardır. Gün içerisinde ilgi çekmeyen ve devamlı görülen nesnelere illüstrasyon ile birlikte daha ilgi çekici ve farklı bir hal alır. Osmanlı döneminde genellikle minyatürler ve portrelerde karşımıza çıkan bu sanat dijitalleşme ile daha farklı bir boyut kazanmıştır.

İçerisinde bulunduğumuz bilgi ve teknoloji çağında yaratıcılık ile estetikleşecek birçok ürün bulunmaktadır. Dijital ortamda daha hızlı üretim ve daha çok kopya gibi kolaylıklar sunan teknoloji, illüstrasyon sanatını gün geçtikçe geliştirmektedir. İkisinde de özgünlük ve yaratıcılık ön plandadır. Sanatçıların kendi hayal dünyalarında oluşturdukları kavramların ortaya çıkardığı ürünlerdir. Bulduğumuz çağda ilerleyen teknoloji ile sanat ve içinde barındırdığı teknikler birbirinden ayrı düşünülemez (Ayaydın, 2010, s.54). Teknoloji günümüz grafik tasarımına bambaşka teknikler ve yöntemler kazandırmıştır. Dijital illüstrasyon tekniği illüstratörlerin sınırsız imkanlara kavuşmasına yardımcı olmuştur. İlkel basım dönemlerine kadar olan sürede

Dijital İllüstrasyon Tekniği ile Efsanelerin Görselleştirilmesi: Elâzığ Çayda Çıra Efsanesi Uygulaması

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2
Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

kitap kapağı resimleme ile oluşmuş ve kuvvetlenmiş illüstrasyon, pazarlama sektörü başta olmak üzere birçok alanda yer edinmiştir.

Fotoğrafların yer yer işe yaramadığı dönemlerde illüstrasyonların reklam sektöründe de bolca kullanıldığı bilinmektedir (Dursun, 2013, s.40). Hal böyle olunca illüstrasyonun giderek etki alanı artmaktadır. Oluşturulan bir mesajı en etkili şekilde vermek fotoğraflarda bile yetersiz kalırken, illüstrasyon bunu daha da kolaylaştırmıştır. Görsel öğeler, yazılı kaynaklara göre daha fazla akılda kalıcıdır. Bu yüzden görselleri derinlikli konularda olayları anlatmak için kullanmak daha yerinde olacaktır (Uzuner, Aktaş, Albayrak, 2010, s.722). Örnek verilecek olursa, okullarda okutulan ders kitaplarında kullanılan görsel öğeler tamamen öğrencilerin belirtilen konuları daha kolay anlaması içindir. Ders kitaplarında hemen her konu başlığında metni anlatan illüstrasyonlar bulunmaktadır. Kitaptaki görseller eğitim elemanlarının değişmez parçalarıdır (Uzuner, Aktaş, Albayrak, 2010, s.723). Bu ders kitaplarında sürekli olarak var olan fotoğraf, harita, tablo, grafik, şema ve değişik doğa olaylarını gösteren resimler, doğru bir şekilde kullanılırsa, eğitimde kullanılan kitapları önemli bir eğitim-öğretim materyali yapar (Akdoğan, 2012, s.287-288). Pazarlama alanında sürekli olarak başvuru alan reklamlar birçok görsele, reklam kapsamında kullanılan afişler de çeşitli illüstrasyonlara sahiptir. Görsellerin reklam alanında kullanılmasının asıl sebebi, potansiyel müşterilerin akıllarında kalıcı bir çalışma yapmaktır. Kitap kapaklarında kullanılan illüstrasyonlar kitabın çekiciliği için kullanılan başrol elemanlarından biridir. Günümüzde ilerleyen teknoloji, illüstrasyonun kullanıldığı çeşitli alanlarda yayılmasını kolaylaştırmıştır.

İllüstrasyon ile minyatür arasında yakın bir ilişki vardır. Minyatür sanatı yansıtmayı görev edinmiştir. Bu yönü ile illüstrasyonlarla minyatürlerin amaçları birbirlerine benzemektedir. Süslemenin dışında güçlü bir anlatıma sahip olan illüstrasyonlar, belirli bir estetiğe sahip olmalıdır. Her illüstrasyon, minyatür sanatındaki gibi belli bir üsluba sahiptir. Minyatürler tarihi birer belge niteliği taşımaktadırlar. Minyatürler geçmişte sanat için yapılmaktan ziyade tarihin

Dijital İllüstrasyon Tekniği ile Efsanelerin Görselleştirilmesi: Elâzığ Çayda Çıra Efsanesi Uygulaması

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2
Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

akışını anlatan bir belge niteliği ile değer görmüştür. Yapılan savaşları, büyük törenleri, seferleri ve döneme damga vurmuş olayları ayrıntı kısmında başarılı ile yansıtan minyatürler, Osmanlı dönemine de damgasını vurmuştur. İllüstrasyonlar da aynı görevleri üstlenmektedir. Kitaptaki metinlerin daha iyi açıklanmasını sağlamak, gözden kaçan detayları göstermek için kullanılır. Grafik illüstrasyon bir uzmanlık alanı haline gelmiştir. Yapılan tanımlamalar ışığında minyatür ile illüstrasyonun aslında aynı göreve sahip olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye’de grafik sanat kökeninin yüzyıllar öncesine dayandığı görülmektedir. Grafik illüstrasyon sanatının hemen hemen bütün mesajları iletebilir bir işleve sahip olması, kullanıldığı alanın herhangi bir mesajı en anlaşılır şekilde kavratmaya yarayan resim türü olması nedeniyle hayatın her alanında var olduğu görülür. Reklamlarda, afişlerde, hava alanlarında, mimaride sıkça kullanılan illüstrasyon, mesaj iletme görevini başarı ile gerçekleştirmektedir.

İllüstrasyon sözcüğü terim olarak objeye dikkat çeken bir çizim resim, fotoğraf veya herhangi bir sanat eseridir. Hedefi, bir konuyu anlatmaya yardımcı olmak ve resim diliyle anlatılmak istenilen konunun grafiklemektir. İllüstrasyonların hazırlanmasında geleneksel renk ve şekil verme teknik ve malzemelerinin yanında fotoğraf, kolaj ve dijital ortamlar gibi farklı tekniklerden de faydalanılabilir. Gelişen teknoloji ile son yıllarda yukarıya doğru bir ivme kazanan, hızla ilerleyen teknolojiyle birlikte artık illüstrasyonlar dijital platformlarda çizilmeye başlanıp ve teknolojinin sunduğu son yenilikler ile çeşitli fırça doku ve renk kombinasyonlarını dijital ortama aktarabilme ve bunları dijital ortamlarda paylaşabilmeye olanak sağlamıştır. Bu makalenin uygulama illüstrasyonlarında da kullandığımız Apple Procreate ve benzeri sayısız program bir sanatçının ihtiyacı olan tüm araç ve gereçleri sanatçının imkânına sunmaktadır.

Dijital çizimlerimizi hayata geçirirken en büyük yardımcımızdan biri de tabletlerdir. Farklı sanatsal araç ve gereçler yardımı ile bir sanatçının elinden çıkmış gibi

Dijital İllüstrasyon Tekniği ile Efsanelerin Görselleştirilmesi: Elâzığ Çayda Çıra Efsanesi Uygulaması

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2
Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

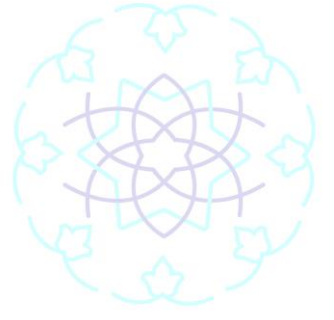
görsel efektler katan yeni nesil tabletler illüstrasyon sanatçılarının 21. Yüzyıldaki tualî haline dönüşmüştür.

Çağımız gelişen ve ilerleyen teknolojisinde pek çok sanatçı tarafından tercih edilen illüstrasyon tekniğidir ve bu teknik, tabir yerindeyse kendisinden önceki diğer teknikleri rafa kaldırmıştır. Kolay uygulanabilir, ekonomik ve zamandan tasarruf sağlamıştır. İllüstrasyon tüm verileri dijital ortamda vektör el olarak bilgisayarın hafızasında depo edilir, farklı baskı araçlarına yönlendirilebilir ve gerektiği zaman tekrar gözden geçirilerek revize edilebilir (Araz, 2010, s.92).

Ülkemizin illüstrasyon tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Özellikle Osmanlı zamanında çok sık karşımıza çıkan minyatürler, illüstrasyon sanatının çokça görüldüğü bir alandır. Tarihimizde genellikle kitaplarda özellikle çocuk kitaplarında karşılaştığımız illüstrasyon sanatının ilk örneği Selçuklu zamanında Varaka İle Gülşah isimli çocuk kitabıdır. Hoylu Muhammed Bin Abdülmümin tarafından resmedilen bu kitap tarihimizde bir ilk olarak yerini almıştır. Selçuklulardan sonra kitap resimlemeleri konusu belirsizliğe girer. Mongol dönemi başlamış ve bu dönemde yazılan Khwajuof Kirman adlı şiir kitabında tam anlamı ile Pers etkileri gözlenmektedir. Bu dönemdeki minyatürlerde illüstrasyon sanatının özelliklerine rastlanmaktadır. Manzara resimlemeleri Persli sanatçılar için zor bir konuydu. İki boyutlu gölgelemelerden arındırılmış ve perspektifsiz anlatımlar ön plandaydı. Bu yöntem kitap illüstrasyonları ile uyum sağlamaktaydı. Görselleştirmelerde kaligrafi tekniğinin de bulunması önem taşımaktaydı. Kaligrafi sanatkarları da en az minyatür sanatçıları kadar saygı görüyordu.

Dijital İllüstrasyon Tekniği ile Efsanelerin Görselleştirilmesi: Elâzığ Çayda Çıra Efsanesi Uygulaması

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2
Temmuz / July 2023

İllüstrasyon 2. Osmanlı Rönesans dönemi minyatür sanatı (<http://www.forumaski.com/kultur-sanat-tarih/128524-osmanli-resim-sanati-minyatur.html>)

Bellini, Fatih döneminde İstanbul'a çağırıldığında Türk illüstrasyonunda Pers etkileri gözlenmekteydi. Bu dönemde ticaret için Doğu'ya gelen yabancılar kitap görselleştirme sanatını etkisi altına almışlardı. 15. yy 'da kitap süsleme sanatının en bilinen sanatçısı Siyah Kalem'dir. Genellikle Şamanizm akımından etkilenen eserleri büyük beğeni toplamıştır. Fatih döneminde İstanbul'a gelen Bellini'nin, Fatih Sultan Mehmet'in portresini yapması ile minyatür sanatında portre geleneği başlamıştır. Bu dönemde Osmanlı ordu seferleri üzerine oluşturulan ve bu seferleri betimleyen çalışmalar yapılmıştır. Bu dönemde illüstrasyon adına yapılan eserlerin gelişmesi ve muhtelif örneklerin verilmesi görülmüştür.

Efsaneler ve Efsanelerin Görselleştirilmesi

Efsanenin birden fazla tanımı vardır. Şükrü Elçin, Halk Edebiyatına Giriş isimli eserinde, "Efsane-Menkıbe" başlığı altında efsaneden şu şekilde bahseder:

Dijital İllüstrasyon Tekniği ile Efsanelerin Görselleştirilmesi: Elâzığ Çayda Çıra Efsanesi Uygulaması

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2
Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

“İnsanoğlunun tarih sahnesinde görüldüğü ilk devirlerden itibaren ayrı coğrafya, muhit veya kavimler arasında doğup gelişen; zamanla inanç, adet, anane ve merasimlerin teşekkülünde az çok rolü olan bir çeşit masallar vardır. Sözlü gelenekte yaşayan bu anonim masallara dilimizde Arapça: ‘Ustûre’ (cem’i: esâtîr); Farsça: ‘Fesâne, efsâne’; Yunanca: ‘Mitos,mit’ kelimeleri ad olarak verilmiştir” (Elçin, 1986, s.314).

Genel anlamda bakılacak olursa efsaneler bir halk edebiyatı ürünüdür ve gerçeklerle doğrudan ilişkisi yoktur. Kaynağı kesin olmayan bilgilerle abartılmış öğelerdir. Efsanelerin içerisinde inandırıcılıktan hareketle yazılıp çizilen ceza ve tabu değerleri, model meydana getirme ve değerleri öğretme yöntemleri olarak karşımıza çıkar (Feyzioğlu, 2011, s.118). Yani aslında her efsane içerisinde bir mesaj barındırır. Din, ahlak gibi olgulardaki kesinlik ve katılığa karşılık bunlar bölgeden bölgeye, milletten millete göre değişen tarzlar ve içerikler gösterirler (Boratav, 1984, s.7). Asılsız hikâye ilkelerine dâhil olan halk edebiyatı ürünü olan masallara karşı mit ve efsane kavramları gerçek anlatılar kategorisine girmektedir (Bascom, 2003, s.467). İnanç öğelerinin ağırlıklı olarak kullanıldığı bu eserlerde anlatılarda kaçınılmaz olan yer, zaman, kahraman özellikleri ağır basmaktadır. Bunlar gerçek ya da kurmacada olsa nesir anlatının temel öğeleridir. Halk anlatıları içinde masal, mit ve efsane arasında her zaman karşılaştırma yapılmıştır. Efsanelerin ve mitlerin halk arasında gerçek olaylar olarak geçmesi onları masal kavramından ayıran noktadır (Osan, 2006, s.12). Mitler genel olarak savaşlar ve doğa olayları çevresinde geçmektedir. Eski çağlarda insanlar anlam veremedikleri doğa olaylarına büyük ilgi duymaktaydılar. Onlar için büyük bir gizem olan olaylara olağanüstü anlamlar yüklemişlerdir. Efsanelerin taşıdıkları olağanüstü içeriklerin her biri mesaj taşır.

Efsaneler, yazının icat edilmesinden çok önceleri tevatür bilgilerle sözlü olarak aktarılmıştır. Yazının icadından sonra efsaneler, özellikle hikâye tarihçiliği kavramının da etkisiyle yazıya alınan yapıtlar, çoğunlukla tarih kitaplarının yardımıyla korunarak günümüze kadar ulaştırılmıştır (Aslan, 2012, s.86). Efsanelerin işlevleri arasında William Bascom’un da

Dijital İllüstrasyon Tekniği ile Efsanelerin Görselleştirilmesi: Elâzığ Çayda Çıra Efsanesi Uygulaması

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2
Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

belirttiği önemli birkaç işlev vardır. Güzel vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme işlevi olan efsaneleri sadece eğlence gibi bir kavrama sokmak onu sınırlayacaktır. Eğlendirme, efsanelerin önemli bir işlevi olsa da tek işlevi değildir. Toplumda önem verilen değerleri, sosyal normları ve töreleri destekleme konusunda efsaneler büyük bir rol üstlenmektedir. Efsaneler, içerisinde yaşayan bireylere, söz konusu kültürün içerisinde barındırdığı ritüelleri ve sözlü kuralları hatırlatmasıyla büyük bir öneme sahiptir. Bu sayede toplumun güçlenip köklenmesini sağlar. O dönemin kültürünü gelecek kuşaklara aktararak onların geçmişini bilen ve benimseyen bireyler olmalarına yardımcı olduğu işlevi, toplumların yeni gelen kuşaklara örf ve adetleri özümsetmesinde yardımcı olmaktadır. Bu anlamda insanlara yol gösterici bir yapısı vardır (Türktaş, 2012, s.32). İçerisinde sihir geçen masalımsı anlatılarda inanılması güç ve mantıksız olaylar, gerçeklikleri sorgulanmaksızın ve herhangi bir açıklamaya yer verilmeden anlatılır ve oldukları gibi kabul edilirler (Onay, 2011, s.222-223) Masalsı öğeler barındıran metinlerde karşılaşılan olağanüstü eylemler kurgulanırken efsanelerden de çokça yararlanılmaktadır. Her efsane bir kültürün içerisinde yer alır ve bundan dolayı yaşadığımız dünyanın kültürüne değil geçmiş çağdaki kültürler de gönderme yapılabilir (Kıran ve Kıran, s.277). Efsaneleri anlatanlar ve dinleyenler, efsanenin kurgusuna kendini kaptırır ve sorgulamadan inanırlar. İnanılan bu gerçekler objektif gerçeklerden ayrılır. Efsaneler kulaktan dolma bilgilerle anlatılıp daha çok, “onlardan işittiğime göre, olay şöyle olmuş” gibi kuvvetlendirici cümlelerle nakledilirler. Efsaneler genelde çok uzun olmayan anlatım türleridir. Gerçeklik faktörünün dışında olağanüstülük gibi faktörleri de barındırırlar. Efsanelerde gizli ve hayalperest bir evren vardır. Bir efsane anlatısının içerisinde mutlaka inanç bulunmaktadır. Efsanelere bakıldığında hepsinin tarihi devirler içerisinde olduğu görülmektedir. Konuları olay, tarihi bir mekân, dini şahsiyetler olabilmektedir. Efsanelere konu olan kahramanların olağanüstü inanılması zor güçleri vardır. Anlatıcı hikâyenin konusunu anlatırken hikâyeye karşı oluşan zıt fikirler ile mücadele eder. Efsanede bulunan mesajlar ve sorular kişileri zorlamaktadır ancak hayatın en gizli en az cevaplandırılabilir yönlerine ışık tutmaktadır (Dégh, 2005, s.343-345). Efsanelere bakıldığında

Dijital İllüstrasyon Tekniği ile Efsanelerin Görselleştirilmesi: Elâzığ Çayda Çıra Efsanesi Uygulaması

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2
Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

birçoğunun aynı oluşma sürecinden geçmediği görülmektedir. Örneğin dini kavramlar üzerine kurulu efsanelerin yaratılışları farklı bir şekilde, başka yöntemlerle, değişik zaman dilimlerinden geçerek oluşmuştur. Aynı şekilde tarihi efsanelerde farklı oluşum aşamalarından geçerek günümüze kadar gelmiştir.

Efsaneler günümüzde de oluşabilir ve tarihte yerlerini alabilirler (Seyidoğlu, 2005, s.13-14). Konusunu efsanelerden alan araştırmalar ülkemizde ve Batı'da büyük öneme sahiptirler. Efsanelerin bazen diğer halk anlatıları ile karıştırıldığı aşikâr olsa da aslında belli başlı özelliklere sahip olduğunu bilmemiz gerekir. Bu özelliklerin en önemlisi efsanelerin inanış üzerine kurulmasıdır. Efsaneyi dinleyenler, onu fazla sorgulamadan kabullenirler. Efsaneyi anlatan kişilerin inandırıcılığı arttırmak için şahit veya şahitler gösterdiği bilinmektedir. Böylece anlatıyı daha inandırıcı kılmaktadır. Yapılan tüm çalışmalara bakıldığında aslında efsanenin ortak bir tanımının çıktığı görülür. Efsane; inandırma üzerine kurulu, kendine özgü bir anlatıcısı ve zamanı bulunmayan, üslup gibi konulara çok önem vermeyen, üslubunu ve konusunu geleneklerden alan, çoğu zaman inanması güç olaylar barındıran ve olağanüstü kişilere yer veren, hepsinde olmasa da çoğunda olayın geçtiği yeri ve zamanı bilinen, milli ve evrensel değerleri taşıyan; işlev konusunda kişilere mesajlar veren, örnek gösteren, insanın akıl erdiremediği durum ve olay örgülerine açıklık getirerek bir rahatlama sağlayan, genelde kısa ve nesir halinde bulunan anonim bir halk edebiyatı ürünleridir (Türktaş, 2012, s.29). Efsanelerin diğer bazı türler ile benzerlikleri bulunmaktadır. Efsane ile mitler birbirine yakın türlerdir. İkisi de inanç üzerine kuruludur. Edebi metin olarak geçmezler. Kısmen de olsa konuları benzerlik göstermektedir. Mitin kısaca tanımına bakılacak olursa; kutsal sayılan bir hikâyeyi ve geçmiş zamanlarda, ilk zamanlarda olup bitmiş olayları anlatmaktadır. Olağanüstü varlıkların zaferlerine konu vermektedir. Mitlerin kökü yaratılışa dayanmaktadır. Efsane türü, mitlerin aksine daha az fantastiktir. Gerçek tarihi karakterler üzerine kuruludur. Mitolojik anlatılara bakıldığında dünya ve evrenin yaratıldığı dönemle ilgili kurgular barındırmaktadır. Mitlerin oluşumlarının ve kahramanlarının belirli

Dijital İllüstrasyon Tekniği ile Efsanelerin Görselleştirilmesi: Elâzığ Çayda Çıra Efsanesi Uygulaması

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2
Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

olması imkânsızdır. Efsanelere bakıldığında daha yakın geçmişte oluştuğu görülecektir. Bu nedenle oluşturulduğu dönemin ve kahramanının bilinmesi daha belirgindir. Mitlerin ana konusu tabiat ve evrenken, efsaneler genellikle cemiyet olaylarını ve tarihi konu edinmektedir (Ergun, 1997, s.45). Efsanelerin mitler dışında destanlarla da benzer yönleri bulunmaktadır. Efsanelerin işlediği konuların benzerlerini diğer milletlerde de bulmak olağandır. Ancak destanlar genellikle millidirler. Efsanelerin hepsinde görülemeyen tarihi kavramlar ve hikayeler, destanlarda şarttır. Hepsini belirli bir tarihi olayı bildirir. Efsanelerde kutsal faktörler bulunsa da destanlarda kutsal olaylara rastlamak mümkün değildir. İki türün de anlatıları gerçek olarak kabul edilse de kozmik olayları işleyen bazı efsanelerde gerçeği bulmak ve inanmak bazen daha zordur. Efsanelerin konu edildiği kahramanlar genellikle sessiz, sakin ve derviş tipine sahipken destanlarda yer alan kahramanlar savaşçı tipindedir. Bazı efsanelere bakıldığında destanlardan kısalarak günümüze ulaştığı görülebilmektedir. Köroğlu destanında bulunan “kır at” efsanesi bu duruma örnektir (Ergun, 1997, s.48). Efsaneler ile halk anlatıları arasında önemli benzerlikler bulunmamaktadır. Ancak zaman içerisinde kimi halk anlatılarının efsaneleştiği görülmektedir. Özellikle dua veya beddua sonucu oluşan taş kesilme hadisesi bazı efsanelerde de bulunmaktadır. Efsanelerin aslında en çok ilişki içerisinde bulunduğu tür masallardır. Masal, halk anlatılarının ilgi çeken türleri içerisinde ilk sırada yer almaktadır. İlkel kavimlerde ortaya çıkmış ancak daha ileri zamanlarda gelişerek güzelleşmiştir. Masalarda olağanüstü olayların anlatıldığı görülmektedir. Büyük çoğunluğu nesirlerden meydana gelen masallar bazen nazım-nesir karışımı olabilir. Masalların içeriğinde atasözlerine, deyimlere dua ve beddua gibi anonim halk anlatısı faktörlerine de yer verilmektedir. Masalarda özel bir anlatıcı ve geleneğe bağlı kalarak belli bir anlatım şekli vardır (Sakaoğlu, 2002, s.131).

Yazılı herhangi bir kaynaktan veya yayımlardan okunulan bilgiler genelde göz önünde canlanır. Hele ki bu yayımlarda masal, hikaye veya efsaneyse okuma anında hayalde canlanan

Dijital İllüstrasyon Tekniği ile Efsanelerin Görselleştirilmesi: Elâzığ Çayda Çıra Efsanesi Uygulaması

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2
Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

karakter veya objeleri kağıda döken illüstrasyon tekniği, efsanelerin okuyan ve dinleyenlerin gözünde daha kolay ve anlaşılır bir şekilde kalıcılık yakalamasında önemlidir.

Efsane bir halk edebiyatı ürünüdür ve yereldir. İçerisinde bulundurduğu mitolojik, dini, siyasi, tarihi kavramlar genelde önemli mesajlar taşır. Devamlı değişime uğrayan ve dönüşen bir yapısı vardır. Birçok alt başlıktan oluşur. Efsanelere konu olan kahramanlar genelde üstün özelliklere sahiptir (Aslan, 2012, s.88). Türk efsaneleri genelde savaş, göçebe yaşam, kahramanlık gibi kavramları konu edinmiştir. Efsane kelimesinin dilimize girmesi ile birlikte farklılaşmaya ve değişime uğramaya başladığı gözlenmektedir.

Uygulama

Uygulaması Yapılacak Çayda Çıra Efsanesi Hakkında Genel Bilgiler

Çayda Çıra, Elazığ'a ait halay türünden bir oyunumuzdur. Çoğu kişi tarafından "Mumlu Dans" olarak da bilinir. Genellikle müziksiz olarak, "nanay" adı verilen türküler beraberinde oynanır. Eskiden erkekler tarafından oynanan bir oyunken günümüzde kadın ve erkekli bir oyun haline dönüşmüştür. Çayda Çıra oyunun birçok efsanesi vardır ama en çok bilinen şu şekildedir.

Elazığ'daki Uluova'yı ikiye bölen bir çay olan Harınget Çayı civarındaki bir köyde, köyün ileri gelenlerinden biri, oğlunu evlendirmek üzere düğün dernek kurdurtarak hazırlıklara başlar. Uzun süren eğlence ve şenlik havasını bozan, düğünün son gecesinde yaşanan ay tutulmasıdır. Toplum tarafından uğursuzluk olarak görülen ay tutulması, pek hayra yorulmaz ve insanlar tarafından iyi karşılanmaz. Ay tutulmasıyla birlikte havanın büsbütün kararması düğündeki insanları hem huzursuz eder hem de onların keyiflerini kaçıır. Oğlunun en mutlu gününde yaşanan bu olay, misafirler gibi damadın annesi Pembe Hanım'ın da keyfini kaçıır ve onu mutsuz eder. Yaşanan bu olumsuz durumdan kurtulmak adına Pembe Hanım, köydeki tüm mumları toplatıp tabaklara koydurtarak düğün alanının ışmasını sağlar. Aynı zamanda suya da yansıyan mum ışıklarının sudaki hareketliliğiyle düğündeki insanlar, içinde mumlar olan

Dijital İllüstrasyon Tekniği ile Efsanelerin Görselleştirilmesi: Elâzığ Çayda Çıra Efsanesi Uygulaması

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2
Temmuz / July 2023

ellerindeki tabaklarla oynamaya başlarlar. Düğündeki çalgıcıların insanların oyunlarına uygun bir ritim tutturmasıyla düğündeki eski neşe tekrar yakalanır ve coşku devam eder. İşte bu Çayda Çıra oyununun ortaya çıkmasıdır (Elazığ İl Kültür Müdürlüğü Web sayfası “Çayda Çıra Efsanesi”, Erişim 12 Temmuz, 2016).

Uygulamalar ve Uygulamaların Analizi

İllüstrasyon 3. Efsanenin 1. Sahnesi olan düğün hazırlığı yapan köylüler illüstrasyonu.

Bu illüstrasyonda Elâzığ’ın geleneksel düğünlerinde yemek yapma sahnesi dijital betimlenmiştir. Düğün yemeğini hazırlayan, geleneksel kıyafetler giymiş köy kadını ve arka planda köyden genel bir görünüm bulunmaktadır.

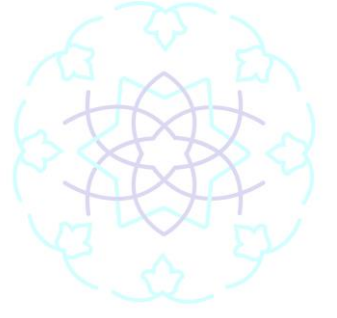
Teknik : Dijital illüstrasyon

Görüntü ve büyüklüğü: 42,35 MB

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Kullanılan program : Procreate

Çizim boyutu : 297 x 210 mm

DPI : 300

Düzenleme süresi : 4 Saat 28 dakika

İllüstrasyon 4. Efsanenin 2. sahnesi olan gelin alma illüstrasyonu.

Bu illüstrasyonda Elazığ'ın geleneksel düğünlerinde gelin alma sahnesi dijital olarak betimlenmiştir. Elazığ bölgesi düğünlerinin vazgeçilmez unsurlarından biri olan gelin almada, atın üstünde gelinin olduğu, neşenin ve hüznün aynı anda yaşandığı sahne canlandırılmaya çalışılmıştır.

Dijital İllüstrasyon Tekniği ile Efsanelerin Görselleştirilmesi: Elâzığ Çayda Çıra Efsanesi Uygulaması

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2
Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Teknik : Dijital illüstrasyon

Görüntü ve büyüklüğü: 18,35 MB

Kullanılan program : Procreate

Çizim boyutu : 297 x 210 mm

DPI : 300

Düzenleme süresi : 7 Saat 9 dakika

İllüstrasyon 5. Efsanenin 3. sahnesi köy düğünü ve halay çekenler illüstrasyonu.

Dijital İllüstrasyon Tekniği ile Efsanelerin Görselleştirilmesi: Elâzığ Çayda Çıra Efsanesi Uygulaması

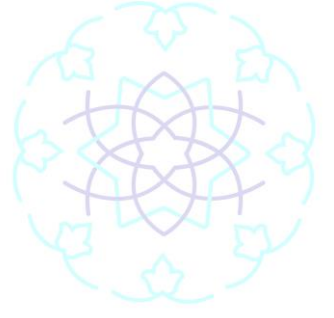
Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Bu illüstrasyonda Elazığ'ın geleneksel düğünlerinden bir sahnesi dijital olarak betimlenmiştir. Geleneksel kıyafetleri giymiş damat ve oyun ekibi ile coşkulu bir düğün havası, arka kısımda köy evi ve Elâzığ'da düğünlerin vaz geçilmezi davul ve klarnet ile geleneksel bir köy düğünü canlandırılmıştır.

Teknik : Dijital illüstrasyon

Görüntü ve büyüklüğü: 48,38 MB

Kullanılan program : Procreate

Çizim boyutu : 297 x 210 mm

DPI : 300

Düzenleme süresi : 8 Saat 19 dakika

Dijital İllüstrasyon Tekniği ile Efsanelerin Görselleştirilmesi: Elâzığ Çayda Çıra Efsanesi Uygulaması

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

İllüstrasyon 6. Efsanenin 4. Sahnesi olan Ay tutulması illüstrasyonu.

Bu illüstrasyonda ay tutulması ve köy halkının endişesi dijital olarak betimlenmiştir. Toplum tarafından uğursuzluk olarak görülen ay tutulması, pek hayra yorulmaz ve insanlar tarafından iyi karşılanmaz. Köy halkının endişesi yüzlerine vurmuş ve düğüne katılanları olumsuz etkilerini yansıtacak şekilde canlandırılmıştır.

Teknik : Dijital illüstrasyon

Görüntü ve büyüklüğü: 36,83 MB

Kullanılan program : Procreate

Çizim boyutu : 297 x 210 mm

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

DPI : 300

Düzenleme süresi : 6 Saat 10 dakika

İllüstrasyon 7. Efsanenin 5. Sahnesi olan mumların dağıtılması illüstrasyonu.

Bu illüstrasyonda ay tutulması sonrası damadın annesi Pembe Hanım'ın köylülere tabak üstünde mum dağıtım sahnesi dijital olarak betimlenmiştir. Damadın annesi Pembe Hanım ay tutulmasının etkisini düğünün üstünden kaldırmak için hızlıca bir planlama ile düğüne katılanlara tabak üzerinde mum dağıtma sahnesi canlandırılmıştır.

Teknik : Dijital illüstrasyon

Görüntü ve büyüklüğü: 26,37 MB

Dijital İllüstrasyon Tekniği ile Efsanelerin Görselleştirilmesi: Elâzığ Çayda Çıra Efsanesi Uygulaması

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2
Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Kullanılan program : Procreate

Çizim boyutu : 297 x 210 mm

DPI : 300

Düzenleme süresi : 5 Saat 31 dakika

Düzenleme süresi : 5 Saat 31 dakika

İllüstrasyon 8. Çayda Çıra oynayan çift.

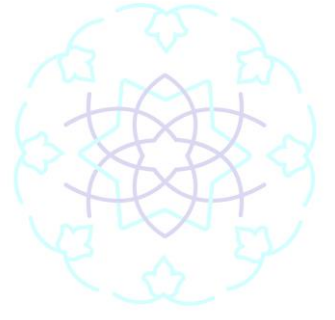
Dijital İllüstrasyon Tekniği ile Efsanelerin Görselleştirilmesi: Elâzığ Çayda Çıra Efsanesi Uygulaması

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2
Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Bu illüstrasyonda ay tutulması sonrası damadın annesi Pembe Hanım'ın köylülere tabak üstünde mum dağıtımını sonrasında halay ekibinden geleneksel kıyafetler içinde iki figürün tabaktaki mumlar ile çaya yansıyan görüntülere canlandırılmıştır.

Teknik : Dijital illüstrasyon

Görüntü ve büyüklüğü: 32,85 MB

Kullanılan program : Procreate

Çizim boyutu : 297 x 210 mm

DPI : 300

Düzenleme süresi : 10 Saat 24 dakika

Sonuç ve Öneriler

Bilgi ve teknoloji çağı, insan hayatına birçok yenilik ve kolaylık getirmiştir. Gelişen teknoloji görsel tasarım teknikleri ve uygulamasına farklı bir anlam kazandırmıştır. İllüstrasyon sanatı ifadesi açıklamak, süslemek, mesajın veya hayal gücündeki belli bir kavramın dışavurumu anlamına gelir (Ambrose,& Harris, 2010, s. 123). Kitap kapağı dizaynları, reklamlar, afişler ve birçok alanda kullanılan bir tekniktir (Soğukkuyu, 2014, s. 60). Fotoğrafın dışında illüstrasyonlar da yapılış şekli ve amaçlarına göre önemli bir açıklama ve anlatma aracıdır (Soğukkuyu, 2014, s. 60). İllüstrasyon tekniği artık dijital ortamda kolaylıkla hazırlanabilmektedir. Dijital illüstrasyon tekniği ile daha hızlı ve kalıcı ürünler verilebilmektedir. İstenildiği kadar sınırsız kopya çıkarabilmek mümkündür. Her illüstrasyon illüstratörün hayal gücünü yansıtmaktadır.

Yapılan görsel tasarımlar genelde bir mesaj verme kaygısı ile yapılır. Efsane gibi içerisinde mesaj barındıran ve oluştuğu yöreye göre belli kültürleri yansıtan ürünler, illüstrasyon tekniği ile

Dijital İllüstrasyon Tekniği ile Efsanelerin Görselleştirilmesi: Elâzığ Çayda Çıra Efsanesi Uygulaması

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2
Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

birleştirildiğinde taşıdıkları mesajları daha iyi sundukları gözlenmektedir. Detay açısından zengin olan yazılı ürünler içlerinde buldukları mesajları grafik tasarım ile daha az detaya indirgenmiş bir şekilde gösterebilmektedir. Sözel dilin ulaşabileceği sınırlara göre daha kapsamlı ve sınırsız olan illüstrasyon daha çok dikkat çeken, soyutlanmış ve anlaması güç detayları daha etkili görsele dökme konusunda fayda sağlar. Fazla detay bulduran yapıtların hatırlamayı kolaylaştırıcı, yorumlanabilen hale gelmesi için illüstrasyon tekniği önemli bir yere sahiptir (İşler, 2003, e-dergi). Belli bir konunun resimlenmesinin altında yatan sebeplerden biri, onun akılda kalıcılığını arttırmaktır. Yazılı eserler içlerinde belli bir konu ve görüş bildirirler ancak çoğu zaman okunduktan belli bir zaman sonra unutulurlar. İllüstrasyon sanatı yazılı bir metindeki ana duygunun ya da mesajın dışavurumunu sağlamaktadır. Yazılı metinlerin aksine daha az detayla daha çok şey anlatmaktır. İllüstrasyon ile mesajları iletmek için yazılardan ve şekillerden faydalanılır. İllüstrasyonlar anlam bütünlüğü sağlamış görsel öğelerdir.

İllüstrasyonların reklamlarda, kitap tasarımlarında kullanılmalarının yanı sıra toplumu ilgilendiren bir problemin veya yaşanan çağın en büyük sorunlarını görsele dökerek çarpıcı mesajlar taşıyan görseller oluşturmak gibi işlevleri ve faydaları da vardır. Bundan dolayı aktarılmak istenilen mesajların, detay içerisinde boğulmuş fikirlerin illüstrasyon yardımı ile görsele dökülerek aktarılması tercih edilmelidir. Efsaneler gibi geçmişi çok öncelere dayanan halk edebiyatı ürünlerinin içerisinde barındırdığı mesajlar, illüstrasyon sanatı kullanılarak yorumlanabilir. Yaşadığımız bilgi ve teknoloji çağında, illüstrasyon da farklı bir form kazanmıştır. Gelişen bilgisayar donanımları ile beraber geliştirilen yazılımlar sanatçılara klasik yöntemlerin sağlayamadığı kadar kolaylık ve hız sağlamıştır. Klasik yöntemler ile yapılan illüstrasyon sanatı yerini bilgisayar destekli tasarımlara, animasyonlara bırakmıştır. Grafik tasarımcılar açısından büyük bir kolaylık sağlayan bu tür yazılımlar oluşturulacak görselin daha hızlı ve kalıcı olmasını sağlar. Kullanılan bu yeni yöntemler ile dinamik ve görsel gerçekliğe ulaşmış illüstrasyonlar üretmen mümkün olmuştur. Kaliteli çizimlere düşük maliyetlerle

Dijital İllüstrasyon Tekniği ile Efsanelerin Görselleştirilmesi: Elâzığ Çayda Çıra Efsanesi Uygulaması

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2
Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

ulaşılabilir (Özdemir, Erler, Hidayetoğlu ve Bölükoğlu, 2003, s.250). Gelişen bu tarz teknolojiler, tarihimizde minyatürlere dayanan grafik tasarımın önemini daha da arttırmasına ve yaygınlaştırılmasına yardımcı olmaktadır.

Efsaneler, tarihimizde büyük öneme sahip olan halk anlatılarıdır. Geçmişimize bakıldığında efsaneler; kahramanlık, savaş, aşk, dini inanışlar ve doğa olayları gibi konulara eğilmiştir.

Bulduğumuz dijital çağda oluşma teknikleri hızla ilerleyen illüstrasyon sanatının etki alanı da teknoloji ile aynı oranda gelişmiştir. Yapılan üç boyutlu illüstrasyon eserleri bu duruma örnek teşkil etmektedir.

Dijital İllüstrasyon Tekniği ile Efsanelerin Görselleştirilmesi: Elâzığ Çayda Çıra Efsanesi Uygulaması

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Kaynakça

- Akdoğan, E. (2012). Köy Enstitülerinde kullanılan coğrafya ders kitaplarında yer alan görsel öğeler. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 17(28).
- Araz, Y. (2010). *Çocuk kitaplarını resimlemede dijital teknolojinin kullanılması üzerine bir araştırma* [Doktora Tezi], DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aslan, F. (2012). Halk bilimsel bir terim olarak "efsane" üzerine bazı dikkatler. *Journal of International Social Research*, 5(23).
- Atan, U. (2014). Grafik İllüstrasyon Olarak Minyatür. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 6(11).
- Ayaydın, A. (2010). Temel tasarım eğitiminde bilgisayar teknolojisinin gerekliliği ve geleceği. *Dicle University Journal of Ziya Gokalp Education Faculty*, 15(2010).
- Bascom, R. William; (2003). Folklorun biçimleri, nesir anlatılar. R. Nur Aktaş, Banu Aktepe, Başak Değer, Ayhan Doğan, Yeliz Özay, Kıvılcım Serdaroğlu (Çev.), İçinde *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar* (Ss. 468-505), Milli Folklor Yayınları.
- Boratav P. N. (1995), *100 soruda Türk halk edebiyatı*. Gerçek Yayınevi.
- Dégh L. (2005), Günümüz bağlamında efsane üzerine teorik bir düşünme ve efsanenin tanımı, Selcan Gülçayır (Çev.), İçinde *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar* (Ss. 343-345). Geleneksel Yayıncılık.
- Devellioğlu, F. (1978). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lûgat: eski ve yeni harflerle*. (No Title).
- Dursun, N. (2013). *Evrimleşen grafik ile illüstrasyon ve animasyon ilişkisi* [Doktora Tezi] İstanbul Arel Üniversitesi.
- Onay, E. (2011). Gölgesizler'de masal, efsane ve büyülü gerçekçilik. *Milli Folklor*, 91(2011).
- Elçin, Ş. (1986), *Halk edebiyatına giriş*. Akçağ Yay.

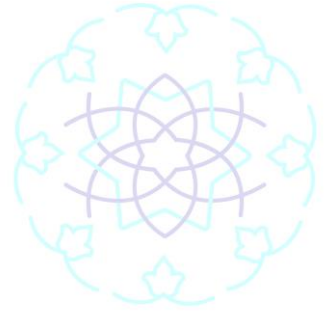
Dijital İllüstrasyon Tekniği ile Efsanelerin Görselleştirilmesi: Elâzığ Çayda Çıra Efsanesi Uygulaması

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2
Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

- Ergun M. (1997). *Türk dünyası efsanelerinde değişme motifi* (II. Cilt). TDK Yayınları.
- Elazığ İl Kültür Müdürlüğü (2016, 12 Temmuz). Çayda Çıra Efsanesi, <http://www.elazigkulturturizm.gov.tr/TR,58522/efsaneler.html>
- Feyzioğlu, N. (2011). Gelin kayası efsaneleri ve taş kesilme motifi üzerine bir değerlendirme. *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 1(9), 115-133.
- Kınık, M., & Topaklı, A. (2014). Levni minyatürlerinde illüstrasyon. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 5(10).
- Kıran, Z. & Kıran, A. (2000). *Yazınsal okuma süreçleri*. Seçkin Yayınevi.
- Osan, M. (2006). *Kuzeydoğu Denizli yöresinde anlatılan efsaneler* [Yüksek Lisans Tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Özdemir, M. T., Erler, K., Hidayetoğlu, T. F., & Bölükoğlu, H. (2003). Ortopedide tıbbi illüstrasyon. *Artroplasti Artroskopik Cerrahi*, 14(4), 248-253.
- Sakaoğlu, S. (1980). Anadolu-Türk efsanelerinde taş kesilme motifi ve bu efsanelerin tip kataloğu. (*No Title*).
- Sakaoğlu S. (2002), Masallar hakkında genel bilgiler. *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi* (S. 131), cilt 2, AKMB.
- Seyidoğlu B. (2005). *Erzurum efsaneleri*. Erzurum Kitaplığı.
- Türktaş, M. M. (2012). *Denizli Efsaneleri* [Doktora Tezi], Pamukkale Üniversitesi.
- Uzuner, S. , Aktaş, E. , & Albayrak, L. (2010). Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarının görseller (illüstrasyonlar) açısından değerlendirilmesi. *Journal of Türklük Bilimi Araştırmaları*, 15(27).

Dijital İllüstrasyon Tekniği ile Efsanelerin Görselleştirilmesi: Elâzığ Çayda Çıra Efsanesi Uygulaması

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2
Temmuz / July 2023